

75 χρόνια από τον θάνατό του

Σύντομη αναφορά στη ζωή και το έργο του ποιητή Δημήτρη Λιπέρτη* (Μέρος Β')

του δρα Χρίστου Γ. Αριστείδου

Σύντομη ανάλυση του έργου του

Το ποιητικό έργο του Λιπέρτη μπορεί να χωριστεί σε δυο βασικές κατηγορίες: **τα εθνικά πατριωτικά** ποιήματα του, στα οποία υπογραμμίζεται ο ασίγηστος πόθος του κυπριακού λαού για λευτεριά και την ένωση με τον ελεύθερο Μητροπολιτικό Ελληνισμό και **τα ερωτικά ποιήματά** του, πολλά από τα οποία μελοποιήθηκαν και με κάθε ευκαιρία τραγουδιούνται από τον λαό μας μέχρι σήμερα. Δύο άλλες κατηγορίες συνιστούν τα **φυσιολατρικά** και τα **γνωμικά-διδασκικά** ποιήματά του. Η ποίηση του Λιπέρτη είναι διαχρονική και πάντα επίκαιρη.

Σ' ένα από τα εθνικά πατριωτικά ποιήματά του γράφει:
*«Είμαστιν τζ' είνιοι πούμαστιν, τζ' εμείς τζιαι τα παιδικιά μας
 Ο σπόρος εν ο ίδιος, το ίδιον χωράφιν
 Όσον τζι'αν πολλυνίσκουσιν τες πλήξες, τα κακά μας
 Έν μας λυούν, τζ' αν μάχουνται με βόλια, με χρυσάφιν».*

Από ένα άλλο ποίημά του ξεχωρίζουν οι στίχοι:
*«Καρτερούμεν μέραν νύχταν να φουσή' ένας αέρας
 Στουν τον τόπον πων καμένος τζ' εδ θωρεί ποττέ δροσιάν
 Για να φέξει καρτερούμεν το φως τζιεινής της μέρας
 Πων να φέρει στον καθέναν τζιαι χαρά τζιαι ποσπασιάν
 Την Μανούλλαν μας για πάντα μιτσιοί μιάλοι καρτερούμεν
 Για να μας σφικταγκαλιάσει τζιαι να νεκραναστηθούμεν».*

Σε ένα από τα ερωτικά ποιήματά του, **το Βούττημαν ήλιου** γράφει:
*«Άρκον πων να με παίρνονουσιν οι τέσσερις τζι εμέναν
 μες τζιειν' την ανακατωσ'ιάν
 Έλα τζ' εσού στην εκκλησ'ιάν
 Μεν αντραπής κανέναν».*

*Αγάπουσ' σε έξω γυσ'ής τζι εν να σε καταχνώσουν
 Αν είσαι κόρη σπλαχνιτζ'ή
 Μεν περαρκήσης, έρκου τζ'εί
 Πριχού να με λουκκώσουν».*

* Το μέρος Α' δημοσιεύθηκε στην προηγούμενη έκδοση αρ. 102, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2012, σσ. 41-48.

Το γεγονός ότι ο Λιπέρτης εργάστηκε σε διάφορες κρατικές υπηρεσίες για αρκετά χρόνια και ήταν υποχρεωμένος να διαμένει για μακρά χρονικά διαστήματα στην ύπαιδρο και να έχει μια συνεχή επαφή με χωρικούς, τον βοήθησε πολύ να γίνει τέλειος κάτοχος της κυπριακής διαλέκτου. Τα ποιήματά του αποτελούν πολύτιμο γλωσσικό θησαυρό, ο οποίος είναι ο καλύτερος φωτεινός οδηγός για κάθε μελετητή της γνήσιας κυπριακής διαλέκτου και του γλωσσικού ιδιωματοικού πλούτου του νησιού. Από αυτή την άποψη αποτελεί πράγματι «κλήμα ες αεί». Μέσα από τα ποιήματα του Λιπέρτη έχει διαφυλαχτεί εις τους αιώνας των αιώνων μεγάλο μέρος της γνήσιας κυπριακής διαλέκτου. Τα ποιήματα του Λιπέρτη αποτελούν μοναδικά πράγματι **γλωσσικά μνημεία** ανεκτίμητης αξίας.

Όμως, πέραν από τον μοναδικό γλωσσικό πλούτο που αναφέραμε πιο πάνω, ο Λιπέρτης μας δίνει επιπρόσθετα και μια πολύτιμη **αγροτική ηθογραφία**, με το πλήθος των εικόνων που έντεχνα περιγράφει στα ποιήματά του χρησιμοποιώντας τις ακριβείς λέξεις. Σκέπεται και μιλά με το μυαλό και τη γλώσσα του χωριάτη, την οποία γνωρίζει τέλεια και τη χρησιμοποιεί δαυμάσια. Με αυτή αγγίζει βαθιά την καρδιά του λαού. Από την αρχή μέχρι το τέλος της ποίησής του έμεινε αληθινός και πηγαίος τραγουδιστής της κυπριακής ψυχής (με τη γλώσσα που αγγίζει την καρδιά του λαού, διά του οποίου ο στίχος του Λιπέρτη είναι, θαρρείς, σαν δροσιά). Έμεινε ο ποιητής με τη δημιουργική ζέση, ο ποιητής που χάρηκε την κυπριακή φύση και τη ζωή της υπαίδρου, που γνώρισε και αγάπησε τη ζωή του αγρότη και που κλείνει όλα τα αισθήματα και συναισθήματα του κυπριακού λαού στην ευγενική του ψυχή. Η ιδιωματική ποίηση του Λιπέρτη δίδει την αγροτική ηθογραφία και ζωγραφίζει την ειρηνική και ευχάριστη αγροτική ζωή στη γλώσσα του Κύπριου αγρότη. Με μια φράση αυτή παρουσιάζει την αντίληψη, τον χαρακτήρα, τη σκέψη και τη γλώσσα του Κύπριου χωρικού.

Χάρης στη δρησκευτική του παιδεία αλλά και το λειτούργημα του εκπαιδευτικού που υπηρέτησε για 35 τουλάχιστο χρόνια, μέσα από τους στίχους πολλών ποιημάτων του διδάσκει και συχνά δίνεται στον αναγνώστη η εντύπωση ότι ακούει τη φωνή ιεροκήρυκα. Ο **διδακτισμός, οι παραινήσεις και οι ηθικές υποθήκες** είναι σημαντικά στοιχεία διάχυτα σε ολόκληρη την ποίηση του Λιπέρτη. Στον «Νυχτοπάππαρον» ζητά την αμοιβαία συζυγική αγάπη, στο «Κλάμαν» απεχθάνεται τους γάμους που παρουσιάζουν μεγάλη διαφορά ηλικίας, στην «Τιμημένη» υμνεί την τιμή, στη «Στετέν» ενδυμίζει σ' όλους τη γιαγιά μας με τις σοφές συμβουλές της και την αποδοκιμασία που η γιαγιά δείχνει στη δουλική υπακοή στη μόδα. Στην «Τσάπαν και το Φτιάριν» κλαίει τη ματαιότητα και συστήνει την ελεημοσύνη. Στην «Αρχοντιάν» αντιπαθεί την απληστία.

Στο «Βούττημαν ήλιου», «Τ' άχτιν της», το «γεναικάτον» και τη «Γιαλ-λουρού» δείχνει τη σημασία και δέση που καταλαμβάνει στην ποίησή του η γυναίκα. Τα ποιήματα αυτά είναι ιδιαίτερα προσφιλή στις γυναίκες. Στον «Σουζουλάτορα», τονίζει το ήθος που πρέπει να κυριαρχεί στη συμπεριφορά των ανδρώπων. Στα ποιήματα του Λιπέρτη που αναφέραμε πιο πάνω, όπως και σε πολλά άλλα, **οι παραινέσεις, οι ηθικές υποθήκες και ο διδακτισμός τους ταυτίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό με την Ελληνική Ηθική, όπως αυτή εμφανίζεται στα Ομηρικά Έπη.** Επιπλέον, στα τραγούδια του κυριαρχούν οι ηθικές γνώμες, οι σοφές συμβουλές, και τα παραγγέλματα. Με αυτές τις αρετές και αξίες η ποίηση του Λιπέρτη συμβάλλει στην εξύψωση και ωραιοποίηση των ηθών, και **παροτρύνει τον κόσμο ν' αγαπήσει ακόμη περισσότερο κάθε τι το ωραίο, το ευγενικό και το αληθινό.**

Ο Λιπέρτης στα νιάτα του υπήρξε φτωχός, όμως πάντοτε έντιμος και υπερήφανος. Ούτε στις πιο δύσκολες του ημέρες ενόχλησε ποτέ κανένα. Έζησε με λιτότητα, σεμνά και με αξιοπρέπεια, χωρίς μεμψιμοιρίες και παράπονα χαιρόμενος πάντοτε τη γαλήνια εγκαρτέρηση που χαρακτηρίζει τους εκλεκτούς. Ωστόσο η βιοπάλη και οι πολλές ώρες εργασίας, ιδιαίτερα πριν ασχοληθεί αποκλειστικά με την εκπαίδευση, δεν εμπόδιζε και πολύ τον Λιπέρτη να ερωτοτροπεί με τη Μούσα, η οποία κατόρθωνε να του απαλύνει τις δυσκολίες της ζωής και τον βαρύ πόνο που ένοιωσε όταν απώλεσε τους γονείς, τον πατέρα του το 1885 και τη μητέρα του το 1886, και μετά από κάποια χρόνια τις τρεις αδελφές του. Οι αναποδιές και οι ταλαιπωρίες δεν στάθηκαν ποτέ ικανές να αλλοιώσουν ούτε για μια στιγμή τον ακέραιο χαρακτήρα του ποιητή. Γι' αυτές του τις αρετές, υπεραγαπήθηκε από την τότε κυπριακή κοινωνία τόσο ο ίδιος ως άνθρωπος όσο και η ποίησή του.

Τα μοναστήρια αποτελούσαν από τον καιρό της νεότητάς του έναν προσφιλή χώρο για επίσκεψη. Εκεί έβρισκε γαλήνη και ηρεμία στη θρησκεία, η οποία από τα παιδικά του χρόνια αποτελούσε ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο στη ζωή του. Από μια είδηση που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Πάφος, στις 22 Ιουλίου 1937, μετά τον θάνατό του, πληροφορούμαστε ότι ο Λιπέρτης κληροδότησε το πολύ σημαντικό για την εποχή ποσό των £800 στα ορφανά της Κύπρου.

Ο Λιπέρτης έτυχε μεγάλης αναγνώρισης ενόσω ακόμη ζούσε. Όπως αναφέραμε, καλείτο συχνά να απαγγείλει ποιήματά του σε διάφορες μεγάλες και σοβαρές εκδηλώσεις, περιλαμβανομένων και των Παγκύπριων Αθλητικών Αγώνων στα διάφορα γυμναστήρια της Κύπρου, όπου συμμετείχαν και αθλητές από την Ελλάδα, αλλά και σε άλλες εκδηλώσεις. Το έργο του τύχανε μεγάλης αναγνώρισης και εκτίμησης όχι μόνο στην

Κύπρο και την Ελλάδα, αλλά και στην Αλεξάνδρεια και το Κάιρο όπου ήκμαζε σημαντική κυπριακή και ελληνική παροικία. Μάλιστα, ο Δ΄ τόμος των «Τζυπριώτικων τραουδικιών» του Λιπέρτη είναι αφιερωμένος στην Κυπριακή Αδελφότητα της Αλεξάνδρειας, η οποία μαζί με την Εκκλησία της Κύπρου βοήθησε οικονομικά στην έκδοση του τόμου αυτού.

Η ποίηση του Λιπέρτη είναι διαχρονική και πάντα επίκαιρη.

Τα μηνύματα που στέλλει μέσα από τους στίχους του είναι δυνατά και χρήσιμα ιδιαίτερα στους χαλεπούς καιρούς που περνά η μικρή μας πατρίδα και την κρίση αξιών που βιώνει η σύγχρονη κοινωνία. Τα ποιήματά του, τόσο τα πατριωτικά, όσο και τα διδακτικά, αποτελούν ανεκτίμητο θησαυρό τόσο για τη νεολαία μας όσο και για ολόκληρο τον λαό μας.

Η Κύπρος οφείλει πολλά στον Δημήτρη Λιπέρτη. Προς εκπλήρωση του μεγάλου χρέους στον μεγάλο μας ποιητή η πολιτεία οφείλει να τοποθετήσει σε κεντρικό σημείο της πρωτεύουσας την προτομή του, να αποκαταστήσει τον ποιητή στο σπίτι του μετατρέποντας το αρχοντικό όπου σήμερα στεγάζεται η Αχιλλείος Βιβλιοθήκη σε «Σπίτι του Λιπέρτη», που ήταν και ο πρωταρχικός στόχος της προσπάθειας που κατέβαλαν το Κοινωνοφελές Επιστημονικό και Πολιτιστικό ίδρυμα «Φώτος Φωτιάδης», η Πολιτιστική Εταιρεία Κύπρου, η Ειδική Επιτροπή που συνεστήθη για τη διάσωση του σπιτιού του Λιπέρτη και διάσημες προσωπικότητες από τον χώρο των γραμμάτων και των τεχνών. Επιδίωξη όλων των πιο πάνω δεν ήταν μόνο η διάσωση του Σπιτιού του Λιπέρτη, αλλά και η εκεί λειτουργία διαφόρων τμημάτων Πολιτιστικής δραστηριότητας, μετατροπή του σε Μουσείο Λιπέρτη κ.τ.λ. Επίσης επιβάλλεται όπως η οδός Παλαιολόγου επί της οποίας βρίσκεται το Σπίτι Λιπέρτη μετονομαστεί σε οδό Δημήτρη Λιπέρτη. Αυτά είναι τα ελάχιστα που μπορούμε και πρέπει να κάνουμε για ένα ποιητή μας του μεγέθους του Δημήτρη Λιπέρτη.

Μια ορειχάλκινη προτομή του βάρδου ποιητή μας Δημήτρη Λιπέρτη και μια του εθνικού μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη, προσφορά του Κοινωνοφελούς Ιδρύματος «Φώτος Φωτιάδης» στο Δήμο Στροβόλου, φιλοτεχνημένες από τον εξάιτερο Κύπριο γλύπτη Γεώργιο Μαυρογένη, από τον Απρίλιο του 2011 κοσμούν την είσοδο του Δημοτικού Θεάτρου Στροβόλου. Στημένες εκεί εκπέμπουν αδιάκοπα, προς όλους μας και ιδιαίτερα προς τους νέους μας, δυνατά μηνύματα αγωνιστικότητας για την ελευθερία της Κύπρου, στα δύσκολα αυτά χρόνια που περνά η πατρίδα μας, και επιστροφή στην αγαπημένη μας Κυθρέα, στην Κερύνεια, τόπο καταγωγής του ποιητή και τις άλλες κατεχόμενες περιοχές της Κύπρου.

Βασική Βιβλιογραφία

- Πρόλογος Γεώργιου Α. Μαρκίδη στη συλλογή *Δ.Θ.Λιπέρτη, Τζυπριώτικα Τραούδια*, τόμ. Γ', Λευκωσία 1934.
- Περιοδικό Πάφος*, 1935.
- Εφημερίδα Πάφος*, 1935.
- Λοΐζος Φιλίππου, «Ο Λιπέρτης ως άνθρωπος και ως ποιητής», περιοδικό *Πάφος*, χρονιά Β', αρ. 3, Νιόβρης 1936.
- Κυριάκος Χατζηγιάννου, «Από την γνωριμία μου με τον Λιπέρτη», περιοδικό *Πάφος*, αρ. 3, Νιόβρης 1936.
- Άντη Περνάρη, «In Memoriam», περιοδικό *Πάφος*, χρονιά Β', αρ. 10, Σεπτέμβρης 1937.
- Γεώργιος Α. Μαρκίδης, «Λιπέρτης, Παλαμάς, Ακαδημία», περιοδικό *Πάφος*, χρονιά Η', αρ. 7-9, Σεπτέμβρης 1943.
- Αναμνηστικόν Λεύκωμα επί τη πενηκονταετηρίδι του Παγκυπρίου Γυμνασίου 1893-1943*, εν Λευκωσία 1944.
- Σάββα Χρίστη, «Δημητράκης Θεοφάνη Λιπέρτης», περιοδικό *Πάφος*, χρονιά Γ', αρ. 4-6, Απρίλης-Μάης-Ιούνης 1945.
- Δ.Θ. Λιπέρτη, *Άπαντα*, Κύπρος 1961.
- Άντη Περνάρη, «Γύρω στο Λιπέρτη», περιοδικό *Πνευματική Κύπρος*, χρονιά Γ', αρ. 33, Ιούνης 1963.
- Γιάννης Κτωρίδης, «Επιστολή για το Λιπέρτη», περιοδικό *Πνευματική Κύπρος*, χρονιά Γ', αρ. 32, Μάης 1963.
- Άντη Περνάρη, «Δημήτριος Θ. Λιπέρτης, ο ποιητής της κυπριακής ψυχής», περιοδικό *Θέματα Κριτικής*, τόμ. 1, αρ. 3, 1967.
- Αριστείδη Κουδουνάρη, *Μερικαί Παλαιαί Οικογένειαι της Κύπρου*, Λευκωσία 1972.
- Μιχαλάκης Γ. Μιχαηλίδης, «Ο Δημήτρης Λιπέρτης και η αλληλογραφία του με τον Ιερώνυμο Βαρλαάμ (1886-1893)», *Κυπριακαί Σπουδαί*, ΜΔ', 1980.
- Φοίβος Σταυρίδης, «Έξι ανέκδοτες επιστολές του Δημήτρη Λιπέρτη», περιοδικό *Ο Κύκλος*, αρ. 7-8, Γενάρης-Απρίλης 1981.
- Κύπρος Χρυσάνθη, *Δημήτρης Θ. Λιπέρτης*, έκδοση ΕΠΟΚ, Λευκωσία 1985.
- Άννα Ολβία Ιακωβίδου – Andrieu, «Ο Δ. Λιπέρτης μέσα από έγγραφα του Δημοσίου Αρχείου Λευκωσίας». Εφ. *Ο Φιλελεύθερος της Δευτέρας*, 11 Μαΐου 1987.
- Άννα Ολβία Ιακωβίδου – Andrieu, «Ξεχασμένα ποιήματα του Λιπέρτη», Εφ. *Ο Φιλελεύθερος*, 7 Αυγούστου 1987.
- Παύλος Παρασκευά, *Βιογραφικά του Δημήτρη Θ.Λιπέρτη (1866-1937)*, από το βιβλίο *Δημήτρης Λιπέρτης. Η ζωή και το έργο του*, εκδόσεις Χρ. Ανδρέου, Λευκωσία 1988, σσ. 21-65.

Το παρόν τεύχος έχει επιχορηγηθεί από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Η επιχορήγηση δεν σημαίνει την αποδοχή του περιεχομένου ή των απόψεων που εκφράζονται από τη συντακτική επιτροπή από πλευράς του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.